

ДИСКУСИЈА

О ОРГАНУ СТАРАТЕЉСТВА

Старатељство је установа чији је циљ да пружи заштиту лицима која нису у могућности да се сама брину о себи или да штите своју имовину, права и интересе. Ту спадају малолетници, лица која су делимично или потпуно лишена пословне способности због слабоумности и умоболности, и остали случајеви када је потребно заштити права и интересе одређене особе која није у стању да то сама чини. Старатељство има карактер установе општедруштвеног значаја. То значи да је уствари држава старалац и да она остварује старање преко органа старатељства који врши своје деловање и послове било непосредно, било посредно у заједници са нарочито постављеним стареоцима.

Овакво решење које се постепено усваја у савременом праву пружа несумњиво најбољу гаранцију да ће се водити довољна брига и озбиљна пажња о правилном збрињавању и заштити лица која се налазе под старатељством. Овде као најзначајнији проблем јавља се свакако питање ко треба да буде орган старатељства, јер од способности, преданости, сналажљивости, залагања и експедитивности овог органа зависи да ли ће старатељство правилно функционисати.

Код нас се то питање постављало приликом доношења Основног закона о старатељству из 1947, а и данас се оно поново поставља. Приликом доношења Основног закона о старатељству предложана су два решења: 1) да органи старатељства буду судови, 2) да органи старатељства буду народни одбори. Тада је победило друго мишљење из ових разлога: а) што народни одбори раде брже од суда, јер делују по властитој иницијативи, делују чим се зато укаже потреба; б) што они боље него судови познају месне и личне прилике грађана; в) што у њихову надлежност спада оснивање и вођење установа социјалног старања и васпитања.

Народни одбори су дакле у могућности да предузму на време подесне мере и да пруже брзу и ефикасну заштиту лицима која се налазе под старатељством. У смислу тога и чл. 3 наведеног закона прописао је да су органи старатељства извршни одбори средских, градских, и реонских народних одбора. У извршним одборима ову дужност вршили су референти који у већини случајева због преоптерећености и недовољног познавања старатељских проблема нису могли да правилно врше ову значајну друштвену улогу. Доношењем Општег закона о народним одборима од 1 априла 1952 укинути су извршни одбори који су по наведеном пропису били одређени као органи старатељства. Упутством о организацији народних

одбора од 15 јула 1952 предвиђено је да ће ову дужност вршити савети за социјалну политику средњих народних одбора и одбора градских општина. Ово решење је привремено и важиће вероватно док се не донесу измене и допуне Основног закона о старатељству где ће се прописати и одредити ко ће вршити улогу старатељских органа.

У последње време о решењу овог значајног питања појавила су се у нашој јавности четири разна мишљења и предлога (1). По првом предлогу ову дужност вршио би посебни службеник кога би бирао и разрешавао народни одбор. Тај би службеник радио у савету за социјалну политику народног одбора и решавао би у првом степену сва питања старатељства. У другом степену та би питања решавао савет за социјалну политику народног одбора. То би уствари био досадашњи систем са малим изменама.

По другом предлогу ову дужност требало би поверити старатељским већима која би била организационо везана уз савете за социјалну политику народних одбора. Та би већа била састављена од једног сталног члана са правном спремом и два члана већа. Сталног члана бирао би народни одбор, а већнике би бирале друштвене организације. Стални члан вршио би улогу претседника већа. Веће би доносило своје одлуке на заједничким састанцима. Против њихових одлука жалбе би се могле улагати савету за социјалну политику надлежног народног одбора.

У трећем предлогу се истиче да би најзгодније било ову дужност поверити старатељском судији који би радио у оквиру савета за социјалну политику народног одбора. Тога судију бирао би и разрешавао надлежни народни одбор. Његов положај био би донекле сличан положају судије за прекршаје. Старатељски судија требало би по могућности да буде правник. Он би решавао у првом степену све старатељске послове, а против његових решења могла би се уложити жалба савету за социјалну политику народног одбора.

По четвртном предлогу ову ствар најбоље би било оставити у надлежност народних република да је оне реше према својим посебним условима.

Сви ови предлози имају исти циљ и жељу да питање старатељства реше на што бољи и прикладнији начин. Дакле, разлике не постоје у циљу него у начину остварења. Да би се дао одговор на питање које би решење било најцелисходније усвојити, потребно је свакако претходно утврдити надлежност и задатке органа старатељства. Према обиму и значају његова пословања може се одредити и проценити ко би био најподеснији да врши ову дужност.

Органи старатељства по нашем законодавству имају широку надлежност. Много ширу и одговорнију него што су имали по праву

(1) О органу старатељства објављено је неколико написа у дневној штампи и часописима. Анали су такође са чланком Михаила Ступара, који је објављен у бр. 1 за 1953, покренули дискусију о овој ствари. И ово моје излагање нека послужи као прилог да се тај значајни проблем свестрано проучи и расправи пре него што се приступи његовом законском решењу.

старе Југославије. Тако органи старатељства решавају поред питања из старатељског права и многа питања из родитељског права. Они стварно врше надзор над радом родитеља и решавају спорна питања између родитеља у погледу вршења родитељског старања. Они могу доносити одлуке о ограничењу родитељског права, о одузимању деце од родитеља кад ови запусте дечје подизање, тј. чување, васпитање и образовање. Органи старатељства исто тако искључиво су надлежни за сва питања која се односе на усвојење. Пред њима се усвојење закључује, они доносе одлуке о томе да ли се усвојење може дозволити, као и одлуке о поништењу и раскиду усвојења.

Вршење њихове дужности је врло осетљиво и одговорно, јер су они дужни да воде рачуна како о личности тако и имовини, правима и интересима штићеника. А број штићеника, а нарочито малолетних, је врло велики. Готово једна половина становништва земље налази се под старањем и надзором органа старатељства. Они треба да воде бригу да ти штићеници буду добро чувани и заштићени и да буду правилно васпитани и образовани за корисне чланове друштва.

Послови које је орган старатељства надлежан да изврши могли би се разврстати у следеће три групе:

1) предузимање општих мера (мере за збрињавање деце која немају радитеља или чији су родитељи неспособни или неподобни да то врше);

2) решавање правних питања (доношење одлука о ограничењу родитељског права, о поништењу и раскиду усвојења, избору и смењивању стараоца и о пуноважности послова које би извршио штићеник без одобрења);

3) вршење техничких послова (проверавања старатељских рачуна и извештаја, вођење старатељских књига).

Пословање органа старатељства је дакле многоструко. Обично се мисли да су ови органи надлежни да решавају обична техничка питања, питања која би могао вршити сваки грађанин. Како се из горе наведеног види ствар стоји друкчије. Дужност органа старатељства могу правилно да врше људи широког образовања и разумевања, они који би тај посао вршили са много преданости, љубави, осећања, једном речи они који умеју да осете проблеме и да их решавају онако како интереси штићеника то захтевају. Према томе људи којима би се поверила ова значајна друштвена дужност треба да добро познају и правне и друштвене проблеме.

Кад се ствар тако постави, онда од предложених решења треба усвојити оно које најбоље одговара циљу и задацима установе старатељства. Питање ко ће бити орган старатељства треба свакако решити на једнообразан начин, то значи решити га савезним законом а не законима народних република. Остаје да се изабере једно од предложених решења, или да се та дужност повери посебним референтима, или старатељским већима, или старатељским су-

дијама у оквиру народних одбора. Свако од ових решења има своје предности и своје недостатке. Ваља усвојити оно које има више предности него недостатака.

Решење по коме би дужност органа старатељства вршили посебни референти у народним одборима не би могло потпуно задовољити. То би значило да се усваја у начелу досадашњи систем који није дао у пракси добре резултате. На тај би се начин омогућило да се на ову дужност постављају људи без довољно спремности и познавања. Тај посао где се свакодневно преплићу и укрштају правна и социјална питања могао би вршити најбоље човек који има правну спрему. Сматрам да онај који нема правне спремности и образовања не би могао правилно вршити нарочито оне старатељске послове који се односе на решавање чисто правних питања.

Решење по коме би ту дужност вршила старатељска већа има такође своје недостатке. Већа су гломазна тела која не би могла брзо и ефикасно доносити своје закључке. Органи старатељства треба међутим да одлучују брзо, јер некада само брзе одлуке могу бити ефикасне и целисходне, а нарочито оне које се тичу чувања, образовања, спремања и обезбеђења малолетника и других штићеника. У већу као колективном телу одговорност се расплињује, а отуда се појављује бојазан да интереси штићеника не буду занемарени.

Изгледа дакле да би најбоље било поверити послове старатељства посебним судијама са правном спремом који би радили у склопу народног одбора као што раде и судије за прекршаје (2). Старатељског судију бирао би и разрешавао народни одбор. Његов положај, услови и начин избора и разрешења одредили би се посебним законом. Старатељски судија решавао би у првом степену сва старатељска питања сем општих мера. Против његових решења незадовољне стране могле би уложити жалбу савету за социјалну политику надлежног народног одбора. Тај би савет такође био надлежан да прописује и опште мере о вршењу старатељства.

Сматрам да би ово последње решење најбоље одговарало циљу и задацима установе старатељства и да би се на тај начин најправилније обезбедили интереси штићеника.

Др. Мехмед Беговић

ПИТАЊЕ ПРАВНЕ ЛИЧНОСТИ РАДНИХ КОЛЕКТИВА

Ово питање је постало актуелно са доношењем Закона о управљању предузећима. О правној личности радних колектива дискутује се на име нарочито у вези са установом права управљања и познатим даљим развитком привредних предузећа и других

(2) У прелазним наређењима могао би се учинити изузетак и овласти народне републике да за извесно време могу постављати за старатељске судије и лица која немају правну спрему. На тај би се начин узели у обзир услови извесних република које не би имале засад довољан број правника за старатељске судије.